

Ailede Mülkiyet Hakları ve Ötesi*

—◆—
David R. Henderson**

1991 yılında *Fortune İktisat Ansiklopedisi*'ni düzenlerken iktisatçı bir arkadaşım "Susam Sokağı Ebeveyninin Rehberi"nden bir hikâye gönderdi. Hikâyeyi çok beğendim ve araştırma asistanım Janet Beales'a *Ansiklopedi* için kısa bir versiyonunu yazdırdım. Bölümün başlığını "Susam Sokağı için Mülkiyet Hakları" olarak belirledik.

Hikâye şu: Katherine Klemp, ailesindeki sekiz çocuk için sıkça oyun ve oyuncaklar alıyordu: "Nadiren belli bir çocuk için belli bir oyuncak alıyordum. Tepkilerden mülkiyetin belirsizliğinin nasıl kolaylıkla kavgaya sebep olduğunu görebiliyordum. Eğer herşey herkese aitse, her çocuk herşeyi kullanma hakkına sahip olduğunu hissediyordu." diye anlatıyordu Bayan Klemp

Neticede Bayan Klemp iki kural geliştirdi. Öncelikle, hangi oyuncağın hangi çocuğa ait olduğunu belirlemedikçe, eve asla oyuncak getirmemeye kararı verdi. İkincisi, mülkiyet mülkiyet demekti; mala sahip olanın onu paylaşması gerekmiyordu.

Sonuç? Mülkiyet hakları bencilliği öğretmek yerine paylaşmayı teşvik etti. Mülkiyet hakları güvencede olan çocuklar oyuncaklarını geri alabilecekleri ve paylaşım kurallarını koyabileceklerini gördüklerinde oyuncaklarını paylaşabileceklerini hissetmişlerdi. Bayan Klemp'in sözleriyle "[Paylaşma], çocukların kendilerini cömert kişiler olarak görmelerini sağlayacak şekilde kendilerine güvenlerini arttırmıştı."

---

* "Property Rights in the Family and Beyond", *The Freeman: Ideas on Liberty*, February 1999.

** Naval Postgraduate School'da iktisat profesörü.

Ek bir yarar daha sağlanmıştı. Klemp sadece çocukların kendi mülkiyet haklarına değer biçmelerini sağlamakla kalmamış, kardeşlerinin sahip olduğu mülkiyet haklarına da saygı duymayı öğretmiştir. Klemp şunları da ekliyor: “Çocuklarımız birbirlerinin eşyalarını nadiren izinsiz kullanırlar ve “hayır” cevabına da saygı gösterirler. En güzeli de, bir istek karşılığında “hayır” deme hakkına sahip biri “evet” dediğinde, ödünç alan bunu ödül olarak algılar ve, pek görülmeyecek şekilde, “teşekkürler” der.”

Ansiklopedi 1993 yılında çıktı. Geçen Mayıs ayında kitabımı alan bir öğrencim sınıfta bir hikâye anlattı. Öğrencim Dale Courtney'nin üç büyük bir de yeni doğmuş olmak üzere dört çocuğu vardı. Üç çocuk sürekli yemek tabakları veya bardaklarının kullanımı konusunda kavga ediyorlardı. Dale'in çözümü genellikle kıymetli mala el koyarak fırlatıp atmak ve bu politikayı önceden duyurmak oluyordu.

Sınıfta, bunun bir çözüm olmadığını belirtmişti. “Aslında aile zenginliğini dışarı atıyordum, çünkü kavga ve atışma sürekli devam ediyordu.”

Mülkiyet Haklarının Hikmeti

Hız. Süleyman'ın çözümünün işe yaramayacağı anlaşılmıştı. Her çocuk sadece kendisinin kavgadan kaçınması hâlinde bile, diğer ikisi tartışıkça tabağın atılacağını biliyordu. Dolayısıyla babaları müdahale edip eşyayı yok edene kadar erken bir zafer kazanmak umuduyla hepsi kavgaya devam ediyordu. Oyun kuramcılarının belirttiği gibi, tüm çocukların hâkim stratejisi dövüşmekti.

Daha sonra, Dale Courtney, Bayan Klemp ve sekiz çocuğuyla ilgili makaleyi okudu. Şüpheleri olmakla beraber umudu da yoktu. Neticede Klemp'in çözümünü denedi.

İşe yaramıştı. Şöyle söylüyordu: “Yemekteki sessizlik inanılmaz. Tabak çanakla ilgili tartışmalar bir anda ortadan kayboldu.”

Katherine Klemp ve Dale Courtney ile ilgili hikâyeler sadece aile içi tartışmaların çözümüne yardımcı olabilirse çok yararlı olacaktır. Ailelerdeki tartışmaların büyük kısmı çocukların neyi kimin kullanacağı kavgaları ile ilgilidir. Ancak, mülkiyet hakları çözümü –hatta daha iyi bir şekilde– toplum için de geçerlidir. Okullarda sürüp giden tartışmaları bir düşünün. Bazı ana-babalar devlet okullarının yönetimine okulda evrim teorisinin öğretilmesi, diğer bir kısmı da yaratılış teorisinin öğretilmesi için baskı yaparlar. Okul kurullarında kıt kaynakların müzik mi, spor mu yoksa bilimsel kamplar için mi kullanılacağı konusunda uzun ve ateşli tartışmaların yaşandığı toplantılar yapılır. Hangi okullarda bu tür meydan muharebeleri ortaya çıkar? Sadece bir tür okulda: Vergilerle geçinen devlet okullarında.

Piyasa

Gönüllü olarak finanse edilen okullar da farklı ebeveynlere hitap eder, ama oralarda kavga yoktur. Fark ise mülkiyet haklarındadır.

Eşim ve ben kızımızı özel bir okula gönderiyoruz. Okulu idare edenlerin her yaptığını beğendiğimiz söylenemez. Kendimizi güçlü hissettiğimizde müdürü ziyaret ederiz. Her zaman da tatmin olmayız. Ancak mülkiyet hakları net olarak tanımlandığından nihai kararın ona ait olduğunu biliriz. Bizim temel kararımız kızımızı oraya göndermeye devam edip etmemektir. Bu durumu kendimize uygun buluyoruz, çünkü ebeveynler olarak okulla ilgili konuşabiliyoruz. Okul, ücretlerimizi ödemeye devam etmemiz için yeterince iyi olmalıdır.

Öte yandan, kimse gerçek anlamda devlet okullarının sahibi değildir. Sonuçta bir sürü değişik grup okulun kontrolünü ele geçirmeye çalışır ve bunda sınırlı ve geçici olarak başarılı olur. Ama bu grup da sadece başka bir grup yeterli güce sahip olana kadar hâkimiyetini sürdürebilir. Her grup, mülkiyet haklarını keşfetmeden önceki Bayan Klemp'in çocuklarından biri gibidir.

Okullar, mülkiyet hakları olmadığı takdirde işlerin nasıl birbirine karışabileceğinin ve mülkiyet haklarının nasıl bu durumu çözebileceğinin sadece bir örneğidir. Şimdi çoğumuzun pek de önemsemediği bir başka konuya bakalım: İş çıkış saatlerindeki trafik karmaşası. Devletin finanse ettiği yollardaki trafik karmaşası içinde yer kapmak için mücadele ederiz. Bunun bir sebebi, hükümetin akşam saat beşte de, saat üçte olduğu gibi, aynı fiyatı uygulamasıdır.

Otomobil satın alırken iş çıkışlarında olduğu gibi sıraya girmeyiz. Neden? Çünkü otomobilleri fiyatları yükselterek (veya insanlar yeterince satın almazsa düşürerek) açıklarını kapatan kâr amaçlı işletmelerden alırız. Otobanların özel, kâr amaçlı sahipleri olsa, bunlar, kalabalık saatlerde otoban kullanmanın bedelini sıfır yaparlar mıydı? Pek muhtemel değil. Otomobiller için sıraya girmedığımız gibi, eğer yollarda kâr amacı güden ya da gütmeyen şirketlerin iyi tanımlanmış mülkiyet hakları olsa, yollardaki şiddetli trafik karmaşasından da kurtulabilirdik.

Tıpkı ailelerde olduğu gibi, toplumsal hayatın diğer veçhelerinde de, mülkiyet hakları bir ahenk oluştururken, yokluğu hâlinde de bir kaosa sebebiyet verir.

Çeviren : Bahadır Aktın